

Hönsa-Lotta

Hönsa-Lotta, som hette Anna Charlotta Carlsdotter, föddes den 26 juni 1840 i Göjestorp på Spakarps ägor i Malexander socken.

Hennes föräldrar var backstugumannen Carl Danielsson och Anna Catharina Andersdotter.

Hennes syskon hette:

Anders Peter född 20/7 1834 i Eksnäs under Spakarp. *Död 14/1 1921 Jonstorp, Arrebo.*

Emelie Lovisa född 26/3 1837 i Ekshult under Norra Ekeberg.

Carl Johan född 2/10 1844 i Göjestorp under Spakarp.

Om fadern står antecknat att han var synbart ofärdig och sjuk och om modern att hon var sjuklig. Hon hade också blivit dömd för första resan snatteri.

Fadern avled av bröstinflammation när Lotta var åtta år och modern när hon var tolv. Moderns dödsorsak var olyckshändelse enligt dödboken.

Barnen blev utplacerade hos olika fosterföräldrar.

Lotta var i Mo, Krokshult och Högliden.

År 1856, hon var då 16 år, flyttade hon till Västra Harg.

Kyrkböckerna i Malexander har tyvärr brunnit men i början av 1890- talet är hon skriven på socknen. Utfattig.

Döda i Åsbo maj 1921:

Carlsdotter Anna Charlotta fd tjänarinna från Ålderdomshemmet i Malexander. Född 27/6 1840. Sannolikt ihjälfrusen enligt ?? utlåtande. Begravd i Boxholm. Liket funnet i närheten av Boxholm. Förruttnelsen långt framskriden.

Attest till och från Malexander. Inskriven över endast begravning.

Döda i Malexander januari 1921:

Anna Charlotta Karlsdotter f.d. tjänarinna, Ålderdomshemmet. Född 27/6 1840.

Sannolikt ihjälfrusen enligt landsfiskalens uppgift 21/5 1921.

Bortgick senhösten 1920 och anträffad död och förruttnad vid Hultet i Åsbo socken den 21 maj 1921.

Jordfästning i Åsbo enligt attest av den 23/5 1921.

HÖNSLOTTA

Det är allt bra synd om barnen nu för tiden som bara har fantasifigurer ur serier och sagor att ta till för att förgylla upp sin händelselösa tillvaro. Annat var det förr i världen, då originalen gick omkring livs levande bland folk. De gav liv och färg åt tillvaron och kom oss barn att känna samma hisnande lycka var gång vi stötte på dem som väl nutida barn skulle känna inför ett oförmodat möte med Stålmannen eller Mumintrollet.

I södra Östergötlands skogssocknar drev Hönslotta omkring på landsvägarna. Hon är den enda kvinnliga luffare jag har träffat på, och hon kunde gott ha varit tvillingsyster till Häxan i Pepparkakshuset. Hon var stor och kantig och talade med grov, sträv röst och var inte särdeles tillgänglig av sig. Men i stället för pepparkakshus bar hon på sin böjda rygg en primitiv bur och inne i den satt det två höns. De tryckte sig

kärvänligt mot Lottas rygg, när de sov, och det var rart för både Lotta och dem med värmen från varandra. Var de vakna stack de nyfiket ut huvudena mellan spjalorna och besvarade Lottas småprat med ett behagligt kacklande. Hon kunde ha riktiga samtal med sina hönor allt under det hon vandrade mellan gårdarna, och det var både ont och gott tal de fick höra från henne. Vi barn brukade gömma oss och lyssna till de ofta dråpliga meningsutbytena.

»Nu, I Tipper, ska vi gå ner till Emtefall och se, om de har nån slösäd åt er! Det skall bli gott för både er och mej att få något i skrocken», brukade det låta, när hon vek av ner på vår avtagsväg. Själv påstod hon, att hennes hönor var det bästa resällskap hon kunde ha, för se de förstod precis vad hon sa och höll alltid med henne. Dessutom lade de då och då ett ägg, vilket Lotta bad att få koka i någon av gårdarna, varefter hon förtärde det i hönans åsyn, medan hon hela tiden skräppte av sin oförlikneliga värphöna.

När hon med jämna mellanrum dök upp över backkrönet, blev vi barn förtjusta, fast vi mycket väl kände att hon inte kunde med oss. Men vi visste, att det nu skulle bli annorlunda hem-

ma i köket under det närmaste dygnet och det var värt mycket det. Men mor suckade när hon fick se Hönslotta. Om det nu var av medömkan eller ett uttryck för hennes stilla resignation över besöket, vet jag inte. Kom hon framåt kvällen, så visades hon inte som de andra luffarna ner till stallet för att sova i en spilta, men inte heller upp till kammaren, där landsvägens överklass brukade få övernatta, utan hon hade sin givna sovplats under det stora slagbordet i köket. Långa ben hade hon, så det var nätt och jämnt att hela Lotta fick rum under bordet, men därunder redde hon sig sitt nattläger så gott det gick och tyckte — skall vi hoppas — att det var riktigt trevligt där nere i skumrasket med hönsburen bredvid sig. De bägge hönorna hade det varmt och gott och lade huvudet på sned, vrängde vitögat ut av pur behaglighet och småsjöng på hönors vis.

Visserligen var det en stor oreda i köket så länge Lotta hedrade det med sin närvaro, särskilt på morgnarna innan hon samlat ihop sina pinaler, utfodrat sina kära hönor och även låtit dem ta en liten morgonpromenad på köksgolvet. Katten satt trindögd högt uppe på skänken och betraktade förbluffad den ovanliga viller-

vallen. »Jungfrun», som sov i pinnsoffan borta vid den andra väggen, var inte över sig förtjust i rumskamraterna, men alla i huset var dock eniga om att man inte kunde skicka gumstakarna ner i stallet. Gästkammaren hade det också haft vissa risker att låta henne bebo, så alla parter ansåg att det skumma, privata tillhållet under köksbordet dock var det bästa för Lotta och hennes hönor.

Stackars gamla Lotta — inte tänkte vi barn längre än till backkrönet; det var över det hon dök upp och bakom det hon försvann. Vad visste vi om hennes hårda barndom? Aldrig hade hon fått lära sig att använda sina händer till kvinnliga göromål, aldrig hade hon fått gå i någon skola, än mindre fått lära sig sy eller sticka. Någon gång var hon väl tvungen att använda synålen för att laga de värsta revorna men det sades att hon inte ens kunde sticka en strumpa. Därför använde hon heller inga. När hon inte gick barfota band hon trasor om fötterna och påstod i likhet med de finska infanteristerna att det var mer praktiskt än strumpor. Det var ett äventyr för sig att få vara med och beskåda hennes förehavanden med sina fötter på höst- och vinterkvällarna. Där blottades för våra ögon en

pinohärd, som vi aldrig sett maken till. Skiftande i alla kulörer från smågrisor till mörkvioletta sken nya och gamla frostknölar och sår på tår, som var de största och märkligaste vi sett. Fottrasorna radades upp på spiselstängen till torkning över natten och Lotta blev tacksamt lycklig över att få smörja sina ömma, kliande fötter med lampveken, drypande av fotogen. Ack, det lindrade så gott, det visste vi själva.

De äldre visste berätta att Lotta i sin krafts dagar hade bebott en liten stuga under Somvik i Malexander socken och skött om gubben som hörde ihop med stugan, så att han inte behövde komma på fattighuset så länge han levde. Tack vare sina erkänt stora kroppskrafter anlätades hon alltid på gårdarna i trakten till karlgöra och mest sådant, som karlarna höll sig för goda till. Det var till Lotta man skickade bud, när fåren hade släppts ut och det var dags att häva ur fårkättarna. Det var ett styvt jobb att slita isär den hårt tilltrampade kakan av strö, fårgödsel och torrt björklöv, som frampå vårkanten stod högt upp på kättväggen, och häva den över kättkanten. Skotta renar och plocka potatis och mycket annat slitsamt var Lottas göra. Dagspenningen blev väl inte så stor och utföll högst sällan i

kontanter, men när hon gick hem till gubben efter slutat dagsverke, så var hon aldrig tomhänt. En fläskbit eller en sill, ett par brödkakor och en flaska mjölk hade hon säkert hem till den väntande gubben, som på de senare åren var oförmögen till arbete.

Men en vacker dag dog gubben och det blev söckent i stugan.

Ingen var där nu som väntade henne, när hon kom hem från sitt arbete, ingen vare sig trätte på henne mer eller berömde henne. De tre hönsen ute i hönsgården såg i sin ensamhet allt molknare ut. Kort sagt: det blev olidligt för Lotta i stugan. Hon höll helt enkelt inte ut där längre. Därför tog hon och nackade en av de tre hönorna i all välmening och gjorde sig ett sista skrovsmål på den. De andra två stängde hon in i en bur, som hon egenhändigt hade knåpat ihop av mjuka vidjor och pinnar. Över den spände hon ryggstycket på gubbens bästa skjorta till skydd mot regn och snö — och så gav hon sig iväg.

Kanske vände hon sig om borta vid kröken och betraktade hemvistet för den lilla smula lycka hon måhända känt där. Men säkert är det inte, för sentimental var Lotta ej.

Från den stunden var landsvägen hennes hem och stugorna utefter den hennes rastplatser. För att ha något att göra sig ärende med sålde hon vispar och kvastar, som hon skalade och band, medan hon gick. Det var en bra förevändning för tiggeriet och fick hon någon gång några slantar, så tyckte hon att hon gjort en lyckad affär, när hon knöt in dem i sin rutiga näsduk. På varje ställe fanns det om inte annat en varm kaffetår och några gryn åt hennes ständigt glupna hönor.

Visst hade det funnits plats för henne på ålderdomshemmet och visst gjordes det försök att få Lotta dit. Men se det ville inte Lotta. Inte var det mycket här i livet som var hennes eget utom hennes självständighet, men den ville hon inte offra. Och så var det ju hönorna. Lotta hade nog varit välkommen på vilket ålderdomshem som helst, men ingen skulle ha tagit emot dem. Och de var ju dock sedan årtal hennes käraste umgänge. Gubben var på sistone inte så mycket att tala med. Inget på jorden skulle komma henne att skilja sig från dem som ingen annan hade att ty sig till. Tänka sig hennes snälla hönor i en vilt främmande hönsgård, full med illasinnade, avundsjuka höns, som kanske t. o. m. hackade efter dem! Aldrig i livet skulle det ske.

Och så fick hon behålla dem och sin frihet. På köpet fick hon öknamnet Hönslotta.

Då och då i början gick hon hem och hälsade på i den gamla stugan, men den blev allt förfallnare för var gång. Hus tål inte ensamheten. Det är som om människans blotta närvaro konserverade dem. Skorstenen rasade ihop, fönsterrutorna slogs sönder. Stugan var försvarslös. När Lotta kom på besök tordes hon inte ens göra upp eld och koka sig en kaffetår. Kaffekokarn var grön av ärg i botten och det drog ogint från de tomma fönstergluggarna. Det blev lättare för Lotta att lämna stugan för var gång.

Men en vacker dag drabbades hon av ett svårt slag: den ena hönan dog av ålderdomssvaghet och flaxade till sällare hönsgårdar. Visserligen blev det lättare på Lottas rygg men så mycket tyngre omkring hennes hjärta. För med ens fick hon klart för sig, att den andra hönan inte heller kunde leva i all evighet. Och en vacker dag satt Hönslotta där vid vägen med sin tomma bur.

Det tog knäcken på henne. Hönskrakarna hade varmt hennes rygg så skönt och det var

ljuvligt med ett färskt ägg då och då. Nu var all denna härlighet borta för alltid. Liksom gubben. Och stugan. Allt, som hon hade strävat för. Det blev nu riktigt söckent för Lotta igen. Åren tog ut sin rätt, hon liksom sjönk ihop och gick inte så kavat som förut. Det tog allt längre tid mellan rastställena.

»Det var länge sedan vi såg till Hönslotta», sade man i gårdarna. Och med det fick det bero.

Men en vår blev man påmind om henne igen.

Under en rishög nere i Boxholmstrakten hittades liket av en gumma, som tydligen hade legat där länge. Det konstaterades, att det var gamla Hönslotta.

Huruvida hon hade blivit trött eller illamående och inte hunnit fram till någon boning, krupit under rishögen för att söka skydd och sedan dött där, eller om hon fallit offer för någon, som inte kunnat behärska sin snikenhet efter knytet med kopparslantarna, som måhända ryktesvägen antog andra proportioner, kom man aldrig riktigt på det klara med. Men Hönslotta var borta för alltid, och aldrig mer dök hennes groteska gestalt upp över backkrönet. Det var aldrig en främling som kom, när Lotta steg in över tröskeln i gårdarna, utan en gammal

bekant, vars säregna existens man accepterade utan att närmare tänka efter. Klagade gjorde hon aldrig, och att tänka socialt efter nutida begrepp var ännu inte brukligt på landsbygden. I gårdarna lagades hennes eftermäle till och det löd: Stackars Lotta, att hon skulle få ett sådant slut. Hon — som aldrig gjorde någon människa något för när.

A. HELFRID JORDAN